

Laboratorium

Odnawialnych Źródeł Energii

Politechnika Krakowska
Wydział Inżynierii
Elektrycznej i Komputerowej

Układy generacji dla przepływowych niskospadowych małych elektrowni wodnych

Dariusz Borkowski

Wydział Inżynierii Elektrycznej i Komputerowej
Politechnika Krakowska
e-mail: dariusz.borkowski@pk.edu.pl

HYDROFORUM
2025 - Ryto,
7-9.10.2025 r.

Cel:

Porównanie układów generacji energii elektrycznej stosowanych w niskospadowych MEW z uwagi na całkowitą sprawność energetyczną z uwzględnieniem zmiennej prędkości obrotowej.

Założenia:

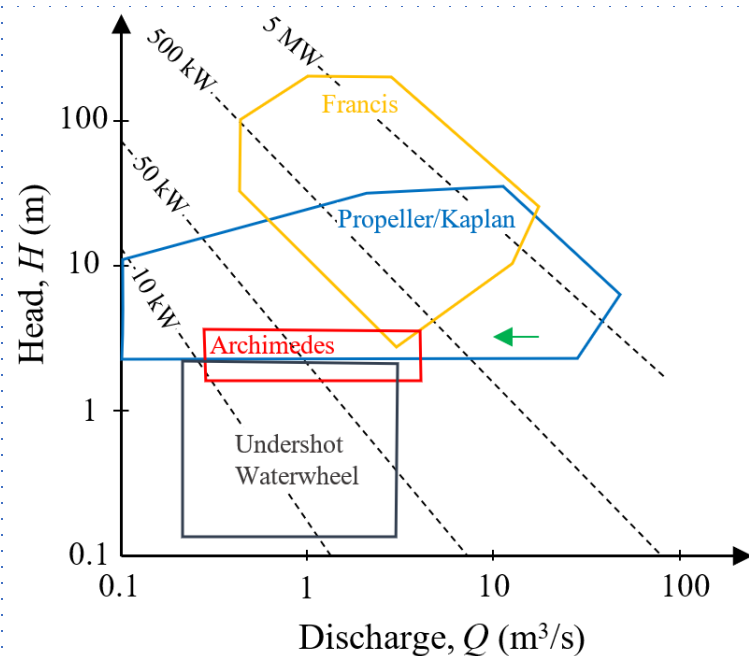
- stały spad $H=\text{const}$,
- wartości odniesione do danych znamionowych tzw. pu,
- wartości sprawności wyrażone w funkcji mocy $\eta(P)$.

Źródło danych:

- badania własne (pomiar, symulacje),
- literatura naukowa i branżowa.

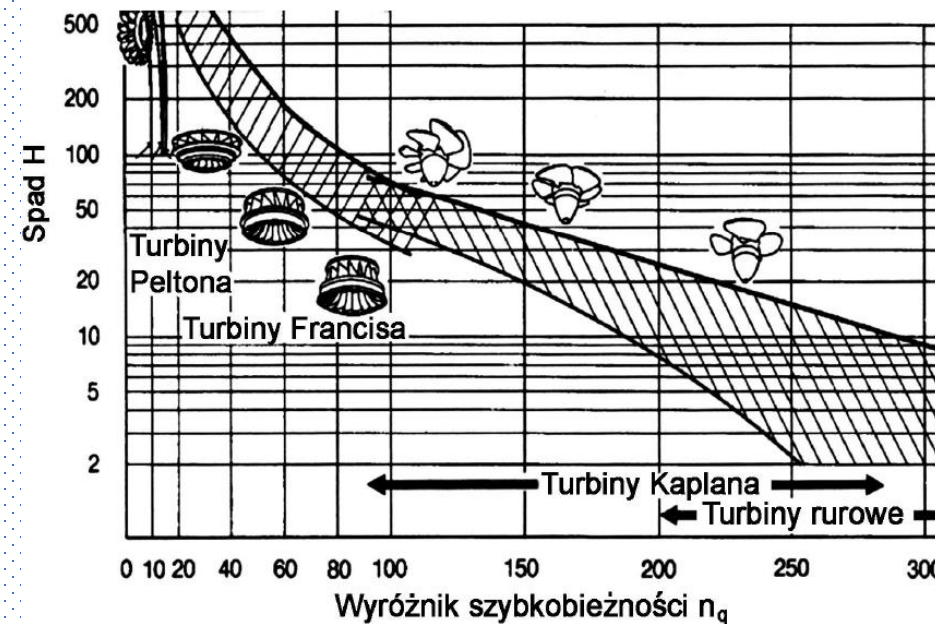

Turbina wodna

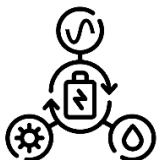
Typowy zakres zastosowań turbin wodnych

Na podstawie: D. Zhou and Z. Deng, "Ultra-low-head hydroelectric technology: A review," *Renewable Sustain. Energy Rev.*, vol. 78, pp. 23–30, 2017, doi: 10.1016/j.rser.2017.04.086.

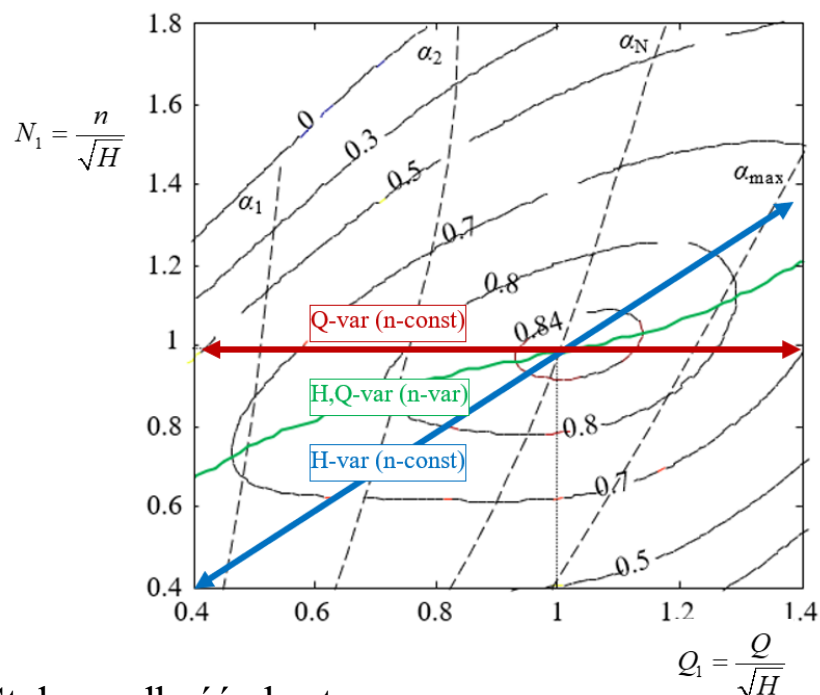

Rodzaje turbin hydraulicznych i związane nimi kształty ich wirników w zależności od spad H i kinematycznego wyróżnika szybkobieżności

(źródło: De Siervo F., De Leva F.: *Modern designing Francis turbines*, Water power & Dam Construction, August 1976.)

Turbina wodna

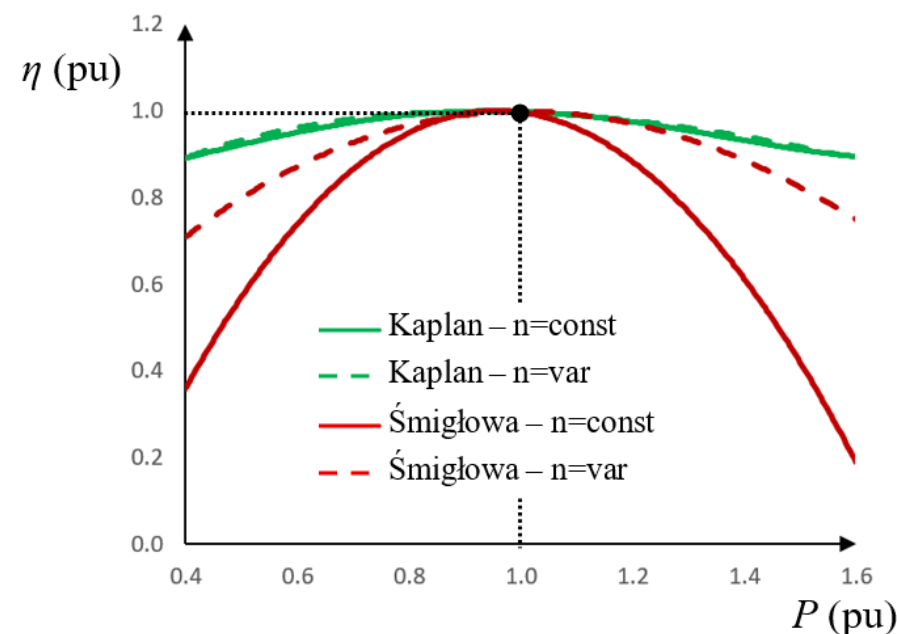

Stała prędkość obrotowa:

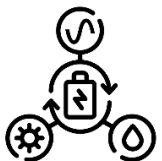
- jednoczesne zmiany Q i H powodują przesuwanie się punktu pracy po całej charakterystyce turbiny (**wymuszona praca w całym obszarze przez warunki hydrologiczne**)

Zmienna prędkość obrotowa:

- umożliwia wybranie krzywej pracy na charakterystyce w zależności od zmiany Q , np. tak aby zmaksymalizować sprawność turbiny (hydrozespołu) oraz dodatkowo ominąć obszary z kavitacją

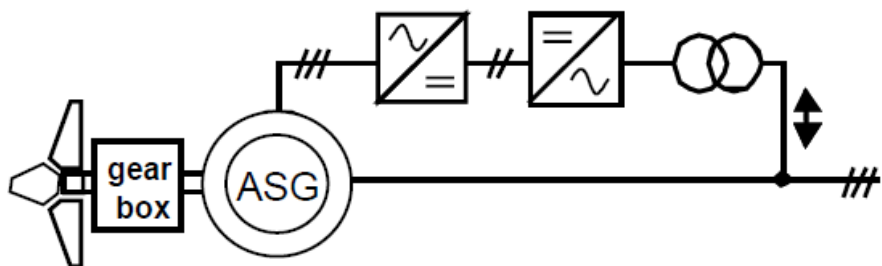
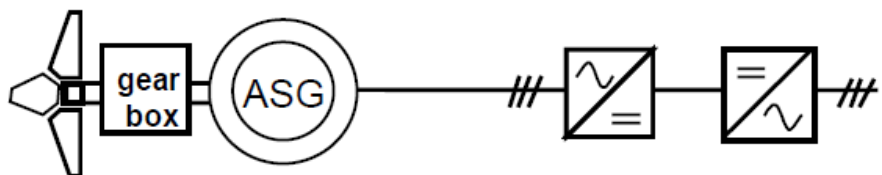
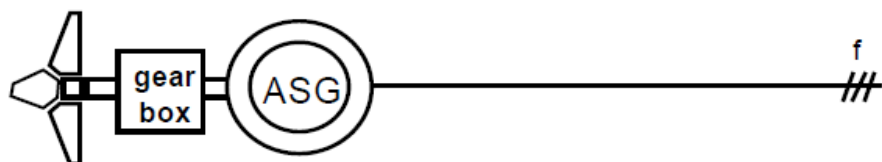

Porównanie przykładowych charakterystyk sprawności turbiny śmigłowej i Kaplana (Zał. H =const)

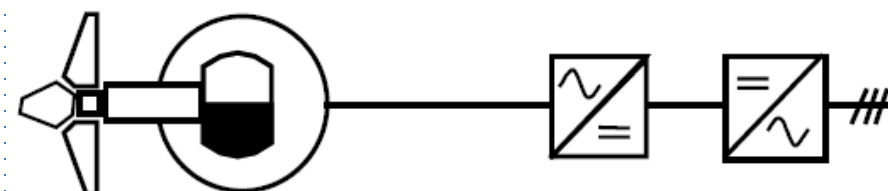
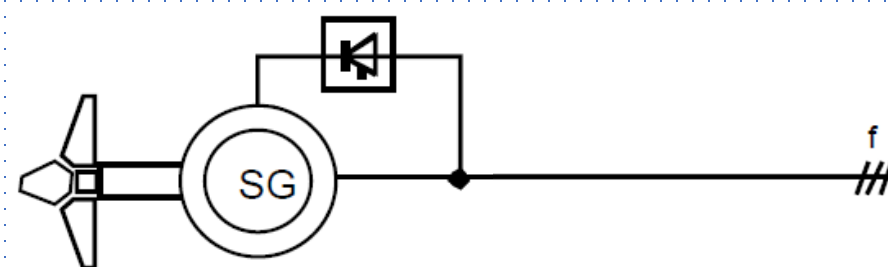

Układy przetwarzania energii mechanicznej turbiny na elektryczną

Generator asynchroniczny (indukcyjny)

Generator synchroniczny

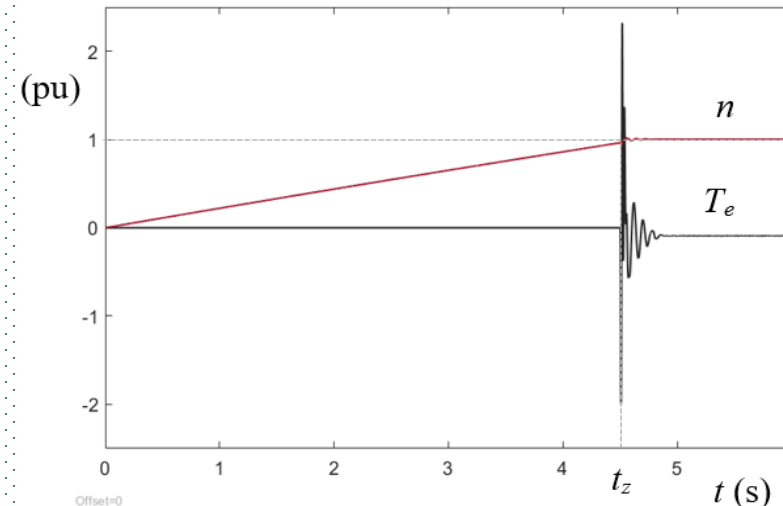
Generatory Elektryczne

Generator asynchroniczny (indukcyjny):

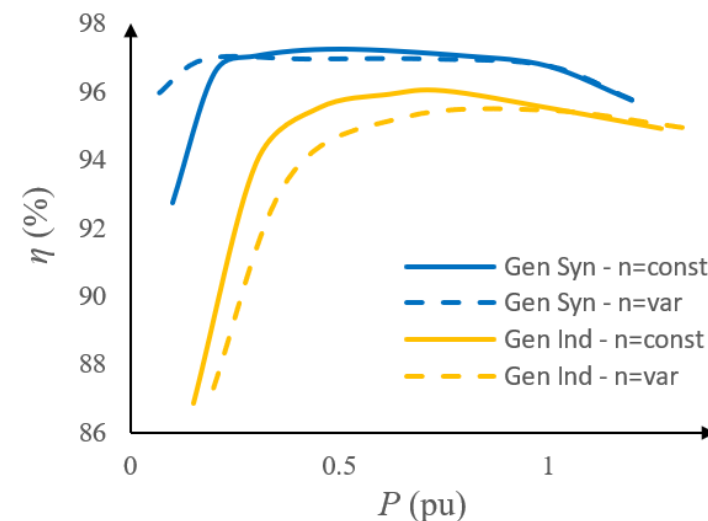
- niski koszt, duża dostępność oraz niezawodność,
- brak napięcia na zaciskach obracającego się generatora przy braku połączenia z siecią;
- brak możliwości regulacji mocy biernej i konieczność kompensacji poprzez zewnętrzne układy;
- występowanie dużych wartości szybkozmiennych momentów elektromagnetycznych na wale generatora podczas procesu podłączenia do sieci elektroenergetycznej

Generator synchroniczny:

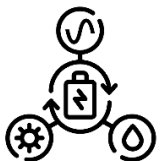
- wysokie sprawności znamionowe (97.5%), utrzymywanie wysokiej sprawności w szerokim zakresie zmian mocy
- możliwość uzyskania niskich znamionowych prędkości obrotowych w maszynach z magnesami trwałymi (eliminacja przekładni mechanicznej)
- wysoki koszt zakupu
- napięcie na zaciskach obracającego się generatora przy braku połączenia z siecią

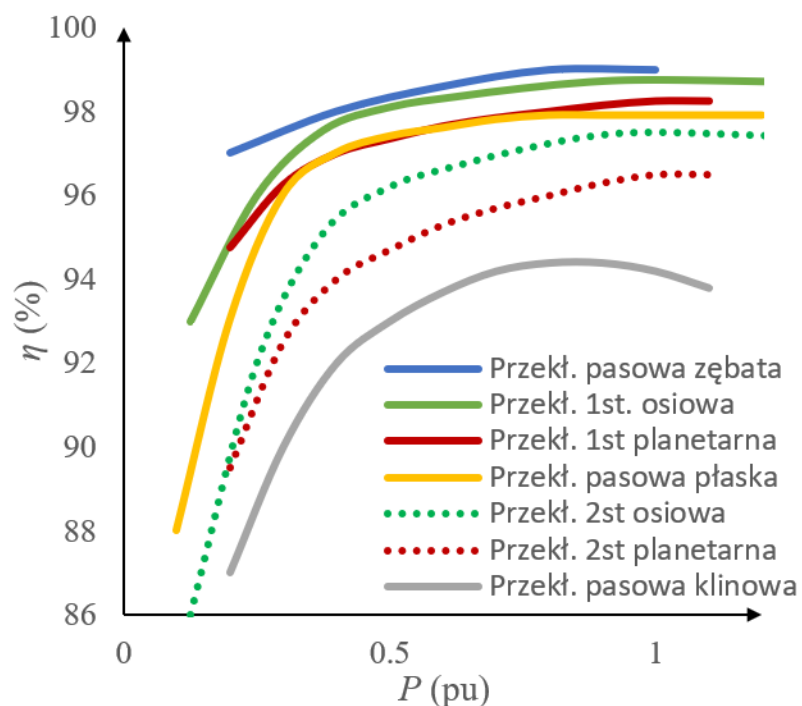
Rys.2 Proces podłączenia generatora indukcyjnego klatkowego 110 kW do sieci elektroenergetycznej

Rys.3 Krzywe sprawności generatorów indukcyjnych oraz synchronicznych dla mocy powyżej 100 kW

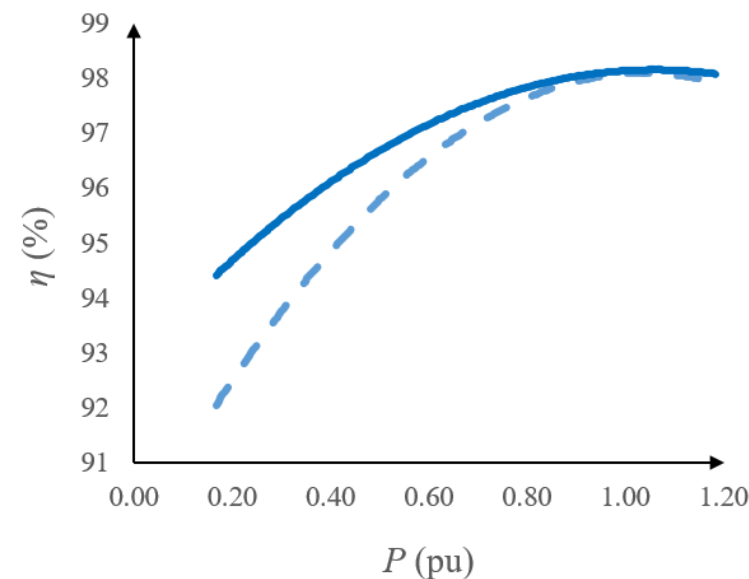

Przekładnia mechaniczna

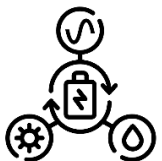

Rys.4 Charakterystyka sprawności przekładni mechanicznej

Falownik energoelektroniczny

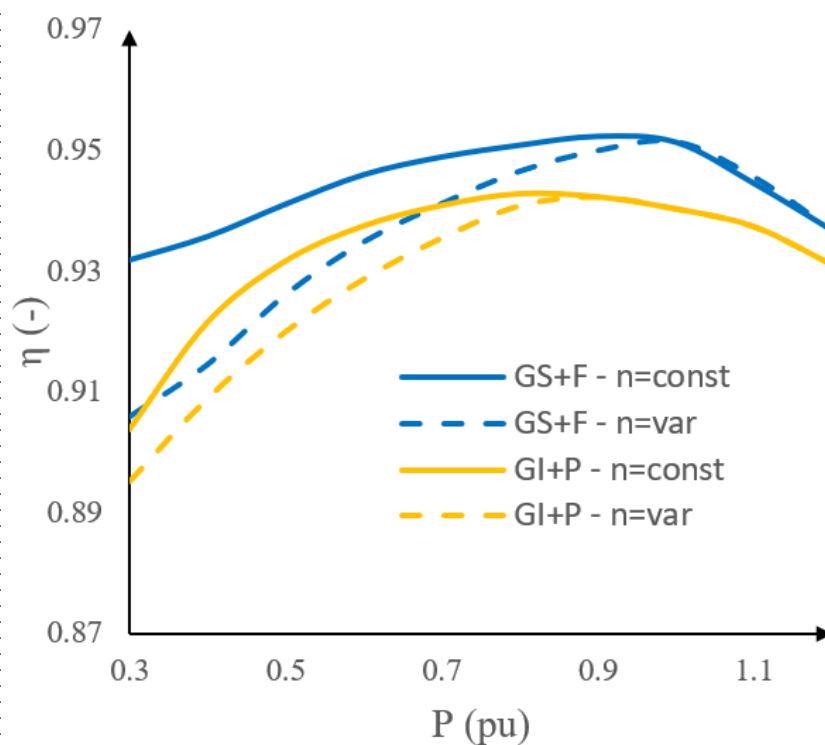

Rys.5 Przykładowa charakterystyka sprawności przekształtnika energoelektronicznego dla stałej prędkości (linia ciągła) oraz zmiennej prędkości obrotowej (linia przerywana).

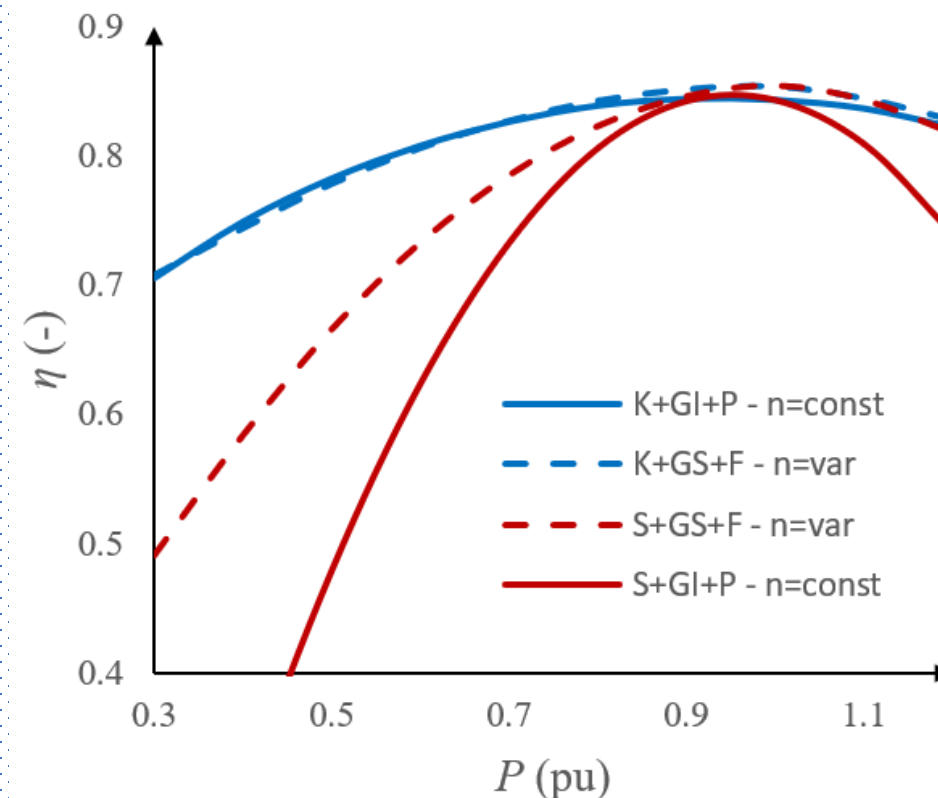

Porównanie wybranych rozwiązań układów generacyjnych

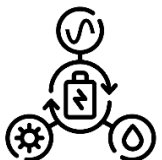
Założenia: - przekładnia jednostopniowa planetarna,
- znamionowa sprawność turbiny 90%.

Rys.6 Charakterystyki sprawności układu przetwarzania energii mechanicznej turbiny na elektryczną

Rys.9 Charakterystyki sprawności hydrozespołów wybranych układów.

Podsumowanie:

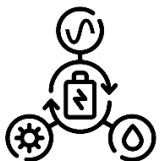
Wykorzystanie układów z **wysokosprawnym generatorem synchronicznym oraz przekształtnikiem:**

- daje największe korzyści w postaci zwiększonej sprawności w przypadku turbiny śmigłowej.
- w przypadku turbiny Kaplana zysk sprawności nie jest znaczący.

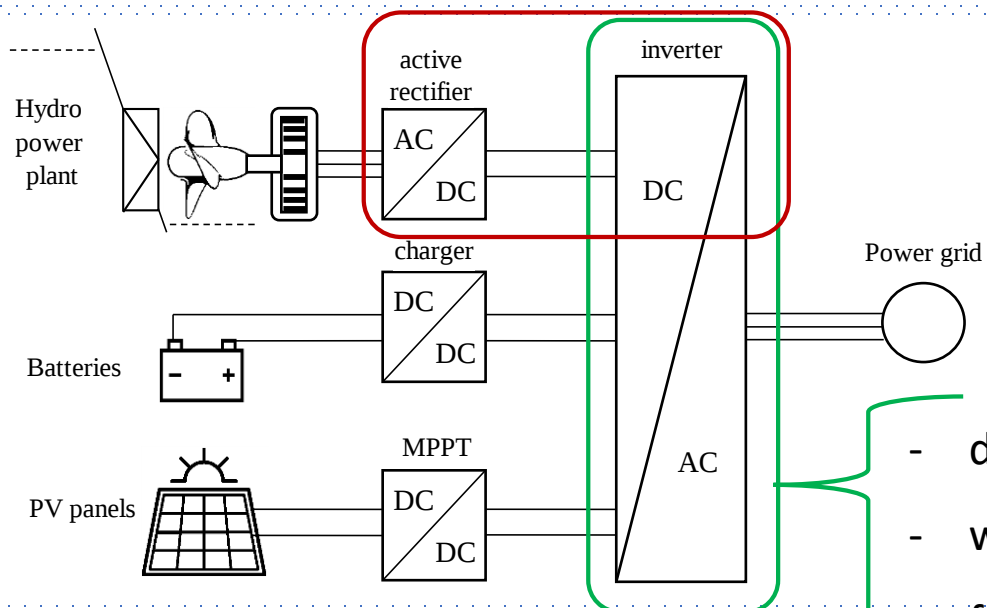
Trzeci stopień regulacji pozwala na dodatkową optymalizację pracy w przypadku **zmiany spadku oraz omijanie obszarów pracy narażonych na kawitację.**

Obecność przekształtnika daje dodatkowe możliwości **precyzyjnej kontroli mocy biernej** co odpowiada najnowszym wymaganiom stawianym układom generacyjnym przyłączanym do sieci elektroenergetycznej (NCRfG). Dodatkowo, układ taki można wykorzystać do lokalnej kompensacji mocy biernej czy świadczenia usług systemowych.

Podłączanie generatorów indukcyjnych bezpośrednio do systemu jest dyskusyjne z uwagi na spełnienie wymagań NCRfG min. zdolność do regulacji mocy biernej, zdolność do zapewnienia szybkiego prądu zwarciovego, odbudowa mocy czynnej po zwarciu.

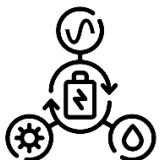
Przekształtniki energoelektroniczne

- dynamiczne sterowanie mocą czynną i bierną
- wyższe harmoniczne THD (prądu i napięcia)
- funkcje: off-grid, microgrid, symetryzacja
- żywotność falowników (wilgotność, temperatura)
- badania falowników (certyfikaty):

> Rozporządzenie Komisji (UE) 2016/631 (NCR fG)

> PN-EN 50549-1 (2019)

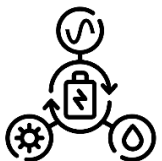

Dziękuję za uwagę

Dariusz Borkowski

Politechnika Krakowska

e-mail: dariusz.borkowski@pk.edu.pl

Lab OZE – stanowisko do badań hydroenergetycznych

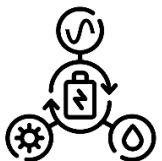
Parametry:

- koryto o wymiarach 800/950/4000 (wys/szer/dł)
- rurociąg niskociśnieniowy (do 10 mH₂O) o dużej przepustowości (do 300 l/s);
- rurociąg wysokociśnieniowy: 70 mH₂O, 75 l/s;

Zakres badań:

- turbiny niskospadowe - MEW
- piętrzenia hydrotechniczne – powłokowe, klapowe i inne, przepławki (MEW, retencja);
- turbiny wysokociśnieniowe - odzysk energii z procesów przemysłowych;

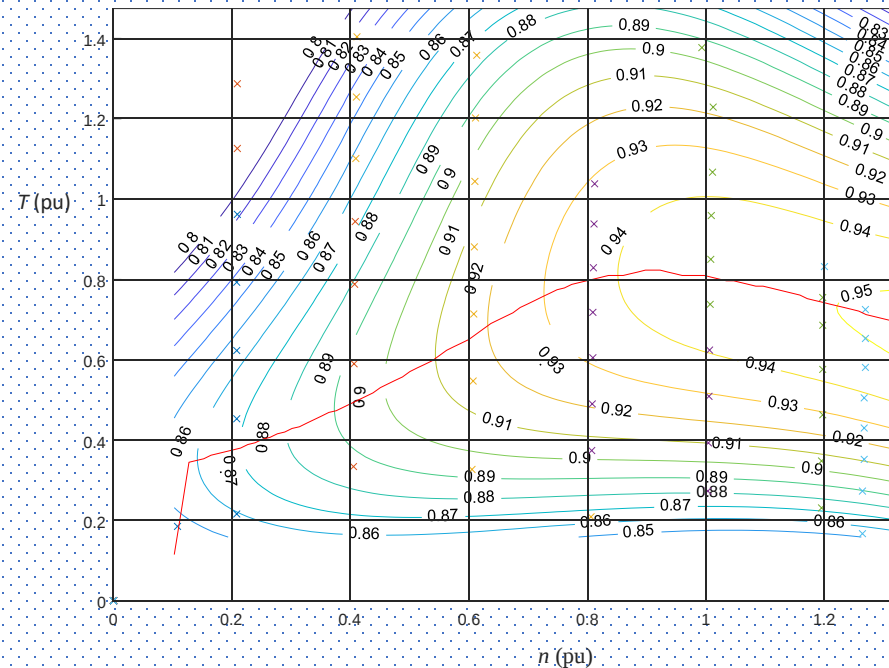

Lab OZE – stanowisko do badania generatorów

Parametry:

- prędkość obrotowa: 0 – 1000 obr/min
- moment napędowy: 0 – 1500 Nm

Zakres badań:

- pomiar biegu jałowego (starty, momenty zaczepowe)
- pomiar sprawności
- próby nagrzewania
- pomiar drgań